

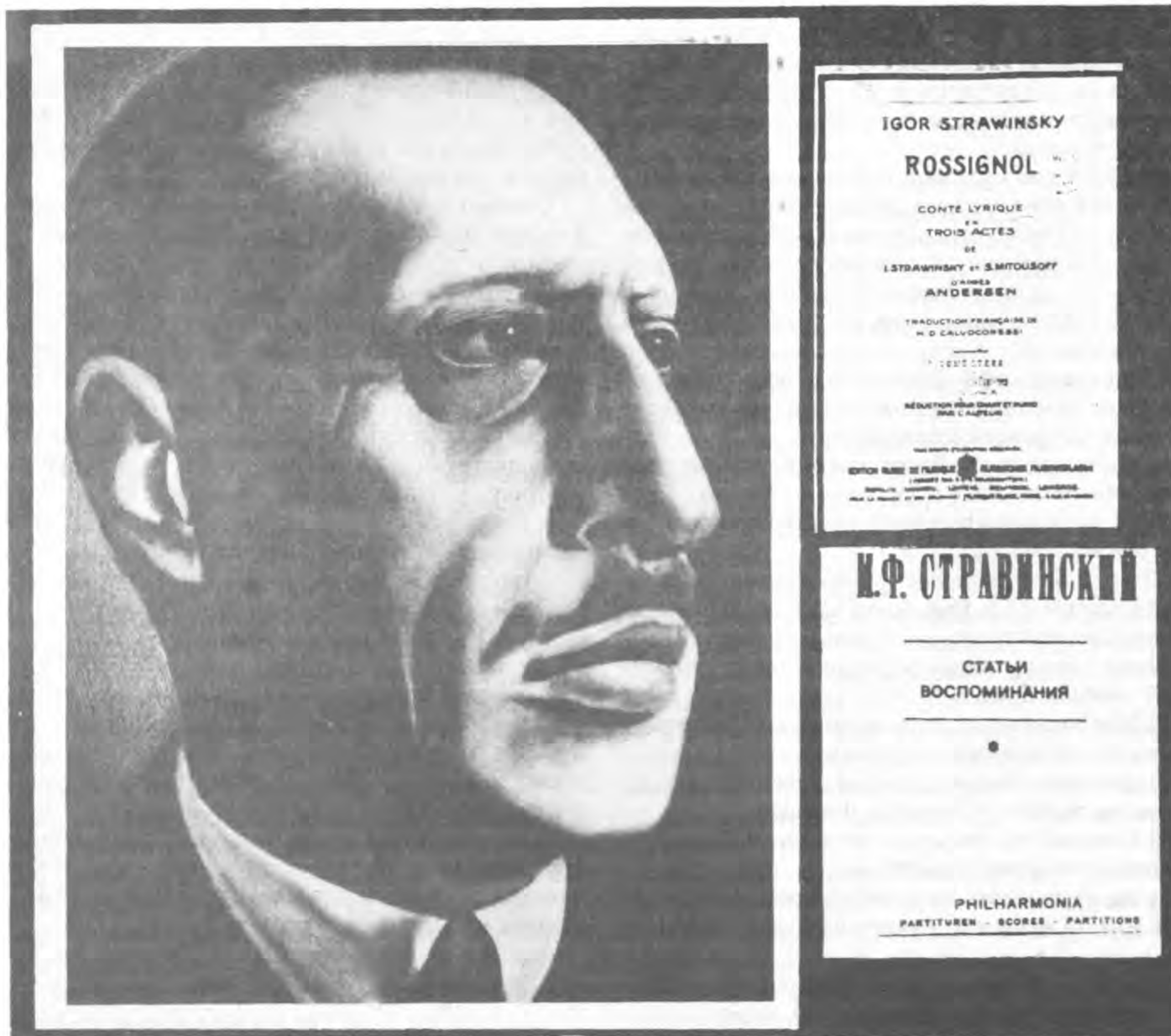
СТРАВІНСЬКИЙ ПОВЕРТАЄТЬСЯ В УКРАЇНУ

Щоб привернути увагу світової громадськості до сучасних проблем культури в нашій державі в аспекті найпрогресивніших надбань людства, їх введення в культурний та науковий обіг, освоєння і поширення в червні 1994 р. на Волині за ініціативою Міністерства культури України, Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей і Спілки композиторів проводилась міжнародна наукова конференція і музичний фестиваль «Стравінський та Україна».

Чимало зусиль доклала в проведення цих заходів ЦНБ ім. В.І.Вернадського. На виставці, підготовленій сектором нотних видань Бібліотеки, експонувалися видання творів І.Ф.Стравінського, фотодокументи, матеріали про дослідження творчості композитора в Україні. Було представлено 60 видань і 150 фотодокументів. Поряд з творами

Стравінського різних жанрів експонування включало матеріали, пов'язані з артистичною діяльністю батька композитора Федора.

Ф.Стравінський співав у Київському й Маріїнському оперних театрах, гастролював у Харкові, Одесі, Катеринославі. Для експонування його репертуару було відібрано твори, пов'язані з українською тематикою або етапні в його артистичній діяльності. Так, у 1864 р., ще учень Мозирської гімназії, Ф.Стравінський уперше виступив як співак (виконував пісню Миколи в опері М. Лисенка «Наталка-Полтавка»). На виставці було представлено «Попурі» з неї (видане в Одесі Е.Островським і передане дочкою композитора М.Лисенка К.Масленніковою в дар музичному відділу Бібліотеки 16 червня 1938 р., як зазначено на нотах рукою власника). Безумовно, ці ноти належали родині Лисенків.

К.Масленнікова багато років працювала в музичному відділі Бібліотеки АН і передала туди деякі власні ноти батька.

22 серпня 1873 р. в Київському оперному театрі Ф.Стравінський дебютував в опері В.Белліні «Сомнамбула». Представлене на виставці перше видання цього твору (Мілан, 1831 р., видавництво Рикорді) з печаткою петербурзького нотного магазину «Северный трубадур» відбиває атмосферу часів Ф.Стравінського.

З його репертуару експонувалися партитури опер на українську тематику: «Тарас Бульба» В.Кюнера (1897 р., петербурзьке видання Бесселя) і «Коваль Вакула» П.Чайковського (1901 р., московське видання Юргенсона) з печаткою нотного магазину Ідзіковського в Києві.

Ілюструючи артистичну кар'єру співака, видання викликали інтерес, у відвідувачів ще й тому, що характеризують його як пристрасного

бібліофіла. Її дід, згадує К.Ю.Стравінська, купував усе, що виходило з друку, приміром, придбав 40 збірок творів Пушкіна, десятки книжок Лермонтова, перші видання творів Пушкіна, Толстого, Гоголя, Шевченка, історичні праці Драгоманова, Костомарова, Яворницького. У бібліотеці були всі видання «Кобзаря», починаючи з 1840 р., твори Котляревського, Куліша, Квітки-Основ'яненка, українські альманахи. Своєю рукою Ф.Стравінський вносив у власні екземпляри тексти вільнодумних віршів Шевченка. Повного опису бібліотеки співака, на жаль, не залишилося, втрачені й рукописні каталоги зібрання. Уявлення про цю унікальну колекцію дають щоденні записи, зроблені артистом у спеціальних зошитах, подарованих Публічній бібліотеці ім. М.Салтикова-Щедрина К.Стравінською.

Серед матеріалів виставки - пейзажі Ф.Стравінського, написані співаком після по-

дорожі до Волинської губернії в 1889 р. (мазанка під солом'яною стріхою, тополі, тин з глиняними горшками), а також малюнок з авторським написом «Вигляд могили Тараса Григоровича Шевченка над Дніпром, поблизу м. Канева. Малював з натури 26 червня 1890 року з палуби пароплава «Александр»».

Життя Ігоря Федоровича Стравінського (1882 - 1971), зірки першої величини, що протягом ХХ ст. сяяла на небосхилі музичної культури, тісно пов'язане з Україною. Його батьки, Ф.Г.Стравінський і Г.К.Холодовська, познайомилися і взяли шлюб у Києві. Старовинне містечко Устилуг, на Волині, стало притулком для трьох поколінь сім'ї.

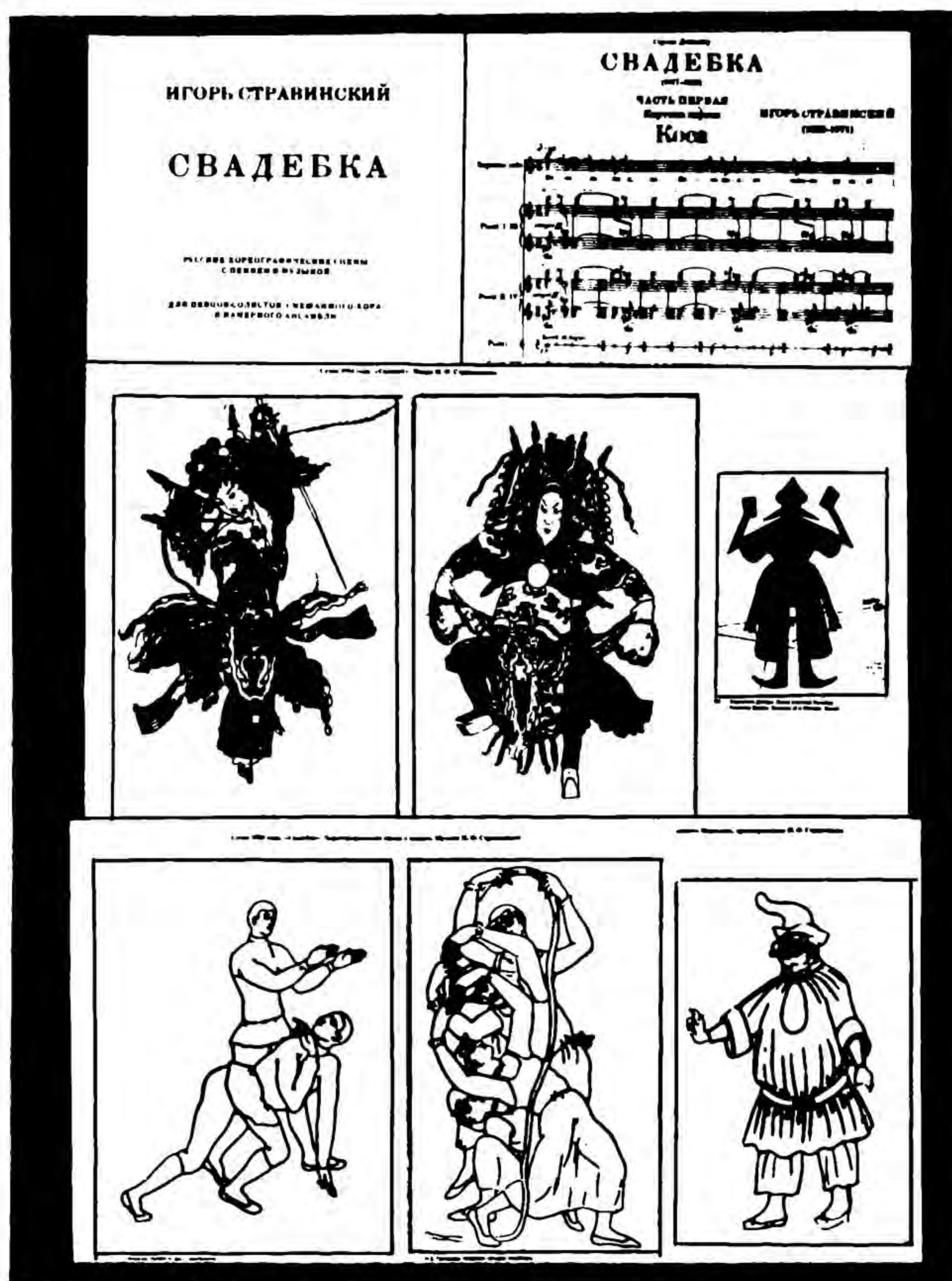
В оточенні мальовничої волинської природи і народної пісні формувався талант майбутнього композитора, народжувалися найзначніші твори. Про вплив дитячих вражень на становлення

його особистості Стравінський писав: «... я часто згадую співи жінок із сусіднього села... І тепер ще точно пам'ятаю цю мелодію та їхню манеру співати. Коли вдома, наслідуючи їм, я наспівував цю пісню, дорослі хвалили мій слух... Цей епізод, сам по собі досить незначний, мав для мене особливе значення, тому що саме з цього моменту я відчув себе музикантом».

В Устилузі І.Стравінський жив до 1914 р. (з перервами) і вважав цей край «райським куточком для творчості».

Різноманітні матеріали першого розділу виставки, характеризуючи коло інтересів родини Стравінських, свідчать про значний вплив на формування особистості композитора чудової природи України, народної пісні, поезії та літератури.

Основні розділи виставки були віддані експозиції майже всіх творів І.Стравінського з фондів

ЦНБ. Експонування побудовано за жанровим принципом згідно з каталогом його творів Дж. Ноубля (J.Noble. «Dictionary of Twentieth-century Composers 1911 - 1971» (London, 1972).

Було представлено сценічну, вокально-хорову, камерно-інструментальну та симфонічну творчість композитора. Увагу відвідувачів привертала насамперед перші видання творів Стравінського, випущені видавництвом Юргенсона (Москва), діяльність якого було спрямовано на пропаганду кращих надбань світової музичної культури. У цьому ж видавництві 1914 р. було надруковано кантату «Зореліт», написану, як і симфонію «Фантастичне скерцо» та чотири етюди, в Устилузі.

Найвідоміші твори Стравінського - балети «Петрушка», «Весна священна», опера «Соловей», також написані на Волині, були представлені на виставці першими виданнями російського музичного видавництва С.Кусевицького в Берліні. Цей відомий диригент став першим виконавцем фортепіанного концерту та «Симфонії псалмів» Стравінського.

Серед цікавих нот експонувалися (з великим смаком оформлені та ілюстровані художниками Н.Гончаровою і М.Ларіоновою) мініатюрні видання творів «Примовки» і «Колискові кота» (Віденське філармонійне видавництво, 1925 р.). Народні мелодії та тексти композитор збирав на Київщині. Отже, всі ці твори чекають глибокого дослідження впливу українського фольклору на творчість Стравінського.

У чудових мініатюрах для дітей «Спогади про моє дитинство», трьох піснях для голосу і фортепіано, складених Стравінським теж в Устилузі, відчувається вплив народних пісень, почутих у дитинстві. Ці твори були представлені московським виданням 1925 р.

Але справжньою сенсацією стали видання творів Стравінського, надрукованих в Україні в найскрутніші роки. Це дві сюїти з балету «Петрушка» у фортепіанному перекладі автора та Т.Цанта (видання Київського музичного підприємства, 1927 р.) та «Примовки» (Харків, Державне видавництво України). Переклад текстів пісень «Примовок» талановито зроблений письменником О.Донченком. Усі ці видання мали невеликий тираж і стали, по суті, раритетами.

Серед сучасних українських видань творів Стравінського привертає увагу серія «Симфонічна музика ХХ сторіччя», в яку входять твори для оркестру різних періодів творчості композитора - від фантазії «Фейєрверк» (написана 1908 р. в Устилузі) до однієї з останніх композицій - «Варіації пам'яті Олдоса Хакслі» (створена 1964 р. у Голлівуді методом так званої серійної техніки). Збірку «Твори для оркестру» І.Стравінського було надруковано у видавництві «Музична Україна» (1982).

Підкреслимо, що творчість Стравінського суттєво вплинула на формування особистостей сучасних українських виконавців, музикологів і композиторів. Цьому сприяло широке використання його творів в українських навчальних посібниках різних часів.

Представлені на виставці збірники педагогічного репертуару та дослідницькі матеріали серійного видання НАН України «Українське музикознавство» переконливо довели визначну роль І.Стравінського у становленні та розвитку сучасної музичної науки й педагогіки в нашій державі.

Повернення імені Стравінського в Україну потребує подальших дослідницьких та мистецьких пошуків. Вважаємо, що фестивалі, присвячені композитору, треба проводити постійно, вшановуючи пам'ять митця, який жив на нашій землі.

Ганна Загородня, Зоя Печенізька

З ФОНДІВ ДЕРЖАВНОЇ ІСТОРИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ

Відділ стародрукованих, рідкісних та цінних книг ДІБ України, де в основному зосереджені літературні пам'ятки, організований у 1964 р. Обсяг фондів становить 22 тис. книг та інших матеріалів. Серед них - вітчизняні видання ХУІ - ХУІІІ ст. історичної, культової літератури, які надійшли до фонду із різних зібрань: бібліотеки колишнього Київського музейного містечка (розміщувалась у Києво-Печерській лаврі); бібліотек митрополита Флавіна, графа Потоцького, зібрань Києво-Печерської та Почаївської лавр; з інших колекцій київських, львівських та петербурзьких книг слов'янського і гражданського друку.

© Загородня Ганна Яківна, Київ, 1994

© Печенізька Зоя Антонівна, Київ, 1994

Під час другої світової війни бібліотека втратила чимало цінних та рідкісних книг. Деякі вдалося повернути. На них закарбувалися позначки про перебування в Австрії, Болгарії, Польщі, колишній Чехословаччині, Румунії, Угорщині.

Серед 11 колекцій, створених у відділі, невеликою, але вельми цінною є колекція рукописних книг. У фонді 14 рукописів. Виявлені вони у книгосховищі бібліотеки кілька років тому, в так званих «прихованих ресурсах», і ще, по суті, не вивчені, особливо щодо філологічного та літературного аспектів. Не включено їх і в наявні друковані каталоги. «Октоих сиречь осмогласник» належить до богослужбової літератури (розмір книги 18 x 13 см, обсяг - 474 стор.). У